

Kunnskapsdepartementet

Deres ref: 25/5410

Vår ref: JØ

Dato: 16.12.2025

Høring om endringer i universitets- og høyskoleloven (studieavgift, advokatutgifter og klagesensur)

Akademikerne viser til departementets høring om endringer i universitets- og høyskoleloven, og takker for muligheten til å gi innspill. Våre kommentarer gjelder forslagene om studieavgift for studenter utenfor EØS og Sveits, makspris for advokatutgifter og avvikling av blind klagesensur.

Kort oppsummert – Akademikerne:

- Støtter å fjerne kravet om at studieavgiften må være kostnadsdekkende, og anbefaler at bestemmelsen endres fra at institusjonene *skal* kreve studieavgift til at de *kan* kreve studieavgift.
- Støtter ikke innføring av lovfestet makspris for dekning av advokatutgifter.
- Støtter avvikling av blind klagesensur.

Nedenfor følger en nærmere redegjørelse for Akademikernes syn:

1. Studieavgift for studenter utenfor EØS og Sveits

Akademikernes primære holdning har vært – og er fortsatt – at vi er imot studieavgift for studenter fra land utenfor EØS og Sveits. På denne bakgrunn støtter vi departementets forslag om å fjerne kravet om at studieavgiften må være kostnadsdekkende, men vil samtidig oppfordre departementet til å gå et skritt videre og endre dagens bestemmelse fra at institusjonene *skal* kreve studieavgift til at de *kan* kreve studieavgift. Et slikt regelverksgrep vil etter vår vurdering gi klare faglige, strategiske og systemmessige fordeler for universitets- og høyskolesektoren, samtidig som det overordnede målet om bærekraftige offentlige investeringer i høyere utdanning ivaretas.

Institusjonell autonomi og behovet for fleksibilitet

Norske universiteter og høyskoler har ulike profiler, faglige styrker og rekrutteringsgrunnlag. Et obligatorisk krav om å ta studieavgift begrenser institusjonenes mulighet til å utforme egne internasjonale strategier og tilpasse seg lokale behov. En overgang fra «skal» til «kan» vil gi

institusjonene nødvendig handlingsrom til å vurdere når, og i hvilken grad, studieavgift er et hensiktsmessig virkemiddel.

Gradert eller selektiv bruk av studieavgift kan være et viktig verktøy i fag som er særlig avhengige av internasjonal rekruttering, enten for å opprettholde tilstrekkelige studentkull eller for å sikre sterke forskningsmiljøer. Uten denne fleksibiliteten risikerer man at fag med allerede sårbar rekruttering blir svekket, med konsekvenser for både forskningskapasitet og norsk kompetanseberedskap.

Sikring av rekruttering i små og strategisk viktige fag

Flere institusjoner har allerede rapportert betydelige fall i søkertall fra tredjelandsstudenter etter innføringen av studieavgiften i 2023. Dette har særlig rammet fagområder som tradisjonelt har vært avhengige av internasjonale studenter for å opprettholde faglig aktivitet, inkludert teknologi- og realfag, helsefag og enkelte profesjonsutdanninger.

En modell der institusjonene *kan* velge å sette lav eller ingen avgift i utsatte fag, vil være et mer treffsikkert og fleksibelt styringsmiddel enn en generell og ufravikelig betalingsplikt. Dette vil bidra til å motvirke nedbygging av fagmiljøer, redusere risiko for studieprogramnedleggelse og styrke den nasjonale kapasiteten i kompetanseområder der Norge allerede har utfordringer.

Kombinasjonen av “kan-krav” og fravær av kostnadsdekningsplikt gir et konsistent og anvendelig system

Departementet foreslår å fjerne kravet om at studieavgiften skal være kostnadsdekkende. Dette er et viktig tiltak som anerkjenner utfordringene ved høye avgiftsnivåer. Likevel vil effekten av dette være begrenset dersom institusjonene fortsatt er pålagt å kreve en avgift uansett fag, markedsgrunnlag eller strategiske hensyn.

Fleksibiliteten som følger av et “kan-krav” er et nødvendig supplement for å oppnå reell prisdifferensiering og muligheten til å utforme helhetlige rekrutteringsstrategier. Uten denne endringen blir handlingsrommet begrenset og lite hensiktsmessig i praksis.

Internasjonal sammenligning og sektorens legitimitet

Departementet viser til at de fleste land Norge sammenligner seg med tar studieavgift fra tredjelandsstudenter, og at norske studenter må betale utenfor EØS og Sveits. Det er korrekt at avgifter er utbredt, men det er også betydelig variasjon i hvordan land utformer sine modeller. Mange tilbyr gratisplasser, lave avgifter, eller overlater prisfastsettelsen til institusjonene.

Et regelverk basert på institusjonell valgfrihet vil fremstå som et balansert og internasjonalt gjenkjennelig system, samtidig som Norge viderefører sin tradisjon for å kombinere kvalitet, mobilitet og offentlig finansiering. Dette vil styrke norske institusjoners evne til å konkurrere om talent, uten at det innebærer betydelig merkostnad for staten.

Fortsatt statlig styring innen tydelige rammer

Selv om institusjonene gis mulighet til å velge om de vil kreve studieavgift, beholder departementet fullt styringsrom gjennom nasjonale rammer og finansieringsmekanismer. Departementet kan fortsatt sikre en enhetlig og forutsigbar praksis gjennom:

- krav om styrevedtak ved fastsettelse av avgifter
- årlig rapportering av avgiftsnivå og konsekvenser for rekruttering
- adgang til å regulere særskilte forhold dersom prisingen ikke understøtter nasjonale mål

Institusjonell autonomi og overordnet nasjonal styring står dermed ikke i motsetning til hverandre, men kan sameksistere i et mer fleksibelt og effektivt system.

2. Makspris for dekning av advokatutgifter

Akademikerne støtter ikke departementets forslag om å innføre en lovfestet makspris for dekning av advokatutgifter i saker om bortvisning, utestenging, utelukkelse og skikkethet. Etter vår vurdering vil en slik makspris svekke studentenes rettssikkerhet i saker som allerede kjennetegnes av en betydelig maktasymmetri mellom student og institusjon.

Rettssikkerhet og maktbalanse

Saker om bortvisning, utestenging og skikkethet innebærer potensielt svært inngripende reaksjoner for studenten. Det er grunnleggende at studenter som står i slike alvorlige prosesser, har reell tilgang til juridisk bistand som er tilpasset sakens omfang og kompleksitet. En lovfestet makspris vil risikere å begrense denne tilgangen, spesielt for studenter med begrensede økonomiske ressurser.

Departementet viser i høringsnotatet til at en makspris vil «bidra til forutsigbarhet» og kan «begrense risikoen for urimelig høye kostnader». Dette hensynet er forståelig, men etter vår vurdering oppveies det av faren for at en øvre prisgrense vil føre til reduksjon i nødvendige juridiske bistand i krevende saker, eller at advokater ikke vil ta slike oppdrag innenfor rammen. Dette vil i praksis forsterke maktubalansen mellom institusjon og student.

Kompleksitet og variasjon i sakene

Sakene som omfattes av regelverket varierer betydelig i både alvorlighetsgrad og kompleksitet. Enkelte saker kan løses raskt, mens andre kan for eksempel kreve omfattende dokumentgjennomgang, innhenting av uttalelser, vurdering av medisinske forhold eller utredning av kompliserte faktiske omstendigheter. En fastsatt makspris vil ikke reflektere denne variasjonen og kan føre til utilstrekkelig bistand i nettopp de sakene der behovet er størst.

Et grunnleggende prinsipp for rettssikkerhet er at studenter i alvorlige og kompliserte saker skal ha tilgang til nødvendig juridisk bistand. Det er uheldig dersom økonomiske begrensninger, som en lovfestet makspris, gjør at studenten får mindre bistand i komplekse saker enn det saken faktisk krever.

Institusjonene har allerede tilstrekkelige virkemidler for kostnadskontroll

Departementet peker på behovet for å unngå misbruk og sikre forsvarlig kostnadsnivå. Etter vår vurdering eksisterer det allerede virkemidler som ivaretar dette:

- Institusjonene kan be om spesifiserte salærkrav
- De kan avvise krav som anses klart urimelige

- Det kan gjennomføres etterkontroll ved mistanke om misbruk
- Institusjonene kan innhente sammenlignbare prisopplysninger ved behov

Dette innebærer at institusjonene allerede har både verktøy og ansvar for å kontrollere eventuelle urimelige forhold. En nasjonal makspris fremstår derfor som et lite treffsikkert tiltak, som først og fremst rammer studentenes rettssikkerhet snarere enn å løse et dokumentert problem.

Uforholdsmessig inngrep sett i lys av sakens betydning for den enkelte student

Sanksjonene de aktuelle sakstypene kan medføre – særlig utestenging og tap av retten til å ta den aktuelle utdanningen – kan være sterkt belastende og ha langvarige konsekvenser. I mange tilfeller kan utfallet ha betydning for studentens mulighet til å fullføre den aktuelle utdanningen eller praktisere et yrke.

I denne konteksten vil enhver begrensning i retten til nødvendig juridisk bistand være uforholdsmessig. En maksimalpris understøtter ikke forsvarlig saksbehandling, og den vil ikke bidra til å styrke tilliten til institusjonenes håndtering av slike saker.

På bakgrunn av de ovennevnte vurderingene anbefaler Akademikerne at forslaget ikke følges opp. Studentenes rettssikkerhet må veie tyngst i disse sakene, og institusjonene har allerede tilstrekkelige virkemidler for å sikre forsvarlig og proporsjonal kostnadskontroll.

3. Blind klagesensur

Akademikerne støtter forslaget om å avvikle ordningen med blind klagesensur. Dette standpunktet har vi tidligere redegjort for i [vårt høringssvar til NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler](#).

Vi mener at åpenhet og innsyn i sensurprosessen styrker studentenes rettssikkerhet og bidrar til økt kvalitet i vurderingsarbeidet. Blind klagesensur har vært ment å sikre objektivitet, men erfaringene viser at ordningen kan føre til unødvendig ressursbruk, forsinkelser og i noen tilfeller redusert kvalitet på klagebehandlingen. Å fjerne blind klagesensur vil gjøre prosessen mer effektiv, og det vil fortsatt være mulig å sikre upartiskhet gjennom andre virkemidler, som bruk av eksterne sensorer og tydelige retningslinjer for habilitet.

Akademikerne mener det er viktig at studentene har tillit til klagebehandlingen, og at institusjonene legger til rette for åpenhet, kvalitet og rettferdighet i alle ledd av vurderingsprosessen.

Med vennlig hilsen,

Akademikerne

Lise Lyngsnes Randeberg

Leder

Joakim Østbye

Samfunnspolitisk seniorrådgiver